

Μόνον εάν προσπαθήσουμε να ακούσουμε
χωρίς να επισκιάζουμε την Άλλη με τη δική μας κατανόηση (δηλαδή με την
ψευδαίσθηση της ενσυναίσθησης) μπορούμε να φανούμε πραγματικά χρήσιμοι
ως «μάρτυρες». Αντί για τον ρόλο του Περσέα που χρησιμοποιεί την ασπίδα/
καθρέπτη για να αποκεφαλίζει το τέρας, να τη χρησιμοποιήσουμε για να
πλησιάσουμε κοντά ώστε να ακούσουμε –χωρίς να κοιτάμε κατάματα–
την ιστορία της.

Θέματα ορισμών

Η ενδο-οικογενειακή/ενδο-συντροφική βία μεταξύ νυν ή πρώην συντρόφων αφορά σε πολλές μορφές βίας όπως ψυχολογική/συναισθηματική, λεκτική, φυσική, σεξουαλική βία/βιασμός, οικονομική βία/αποστέρηση, έλεγχος/παρακολούθηση, επιβαλλόμενο αίσθημα, τακτικές ελέγχου της σχέσης, εκφοβισμό.

Είναι τη δεκαετία του '70 και πολύ αργότερα στη χώρα μας, όταν άρχισε να γίνεται σταδιακά ορατό ως ένα εκτεταμένο κοινωνικό πρόβλημα, που δεν μπορεί να ερμηνευτεί μόνο ως αποτέλεσμα ψυχολογικών ή οικονομικών παραγόντων.

Με μεγάλη καθυστέρηση υλοποιούνται οι πρώτες σχετικές έρευνες στην Ελλάδα και μόλις το 2006 γίνονται σημαντικές αλλαγές στο νομοθετικό/θεσμικό πλαίσιο με τη δημιουργία των δομών υποστήριξης των κακοποιημένων γυναικών.

Οι κοινωνικές αυτές εξελίξεις υπήρξαν αναμφίβολα το αποτέλεσμα των αγώνων των γυναικών, που διεκδίκησαν την ορατότητα του φαινομένου, τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις και την αλλαγή κουλτούρας, και είναι η εμπειρία και οι κινηματικές πρακτικές που έχουν αφήσει το αποτύπωμα τους στις κρατικές δομές/υπηρεσίες.

Το εμβληματικό σύνθημα και η ανάλυση σχετικά με την αναγνώριση ότι το προσωπικό είναι πολιτικό πολιτικοποίησε τις προσωπικές σχέσεις, τη σεξουαλικότητα και την έννοια της σφαίρας του ιδιωτικού και εν προκειμένω του άβατου της οικογένειας σπάζοντας την αποσιώπηση της βίας και καταπίεσης των γυναικών που την περιέβαλε.

Σήμερα ζούμε πάλι μια νέα περίοδο έντονων φεμινιστικών διεκδικήσεων με νέες αφηγήσεις και αιτήματα για περισσότερη κοινωνική ευαισθητοποίηση και λογοδοσία, για υπευθυνοποίηση των θεσμών και την ανάγκη συλλογικής ενδυνάμωσης και αλληλεγγύης.

Σχέσεις και κουλτούρα εξουσίας

Αξιοποιώντας παράλληλα με τις πολλαπλές φεμινιστικές αναλύσεις, τη φαινομενολογία και την κοινωνιολογία του κοινωνικού φύλου καθώς και την μεταδομιστική έννοια της εξουσίας, διαθέτουμε σημαντικά εργαλεία για να αναλύσουμε και να κατανοήσουμε το νόημα, το πλαίσιο και τις επιπτώσεις της έμφυλης βίας, τους τρόπους με τους οποίους το φύλο και η σεξουαλικότητα είναι συγκροτητικά των δυναμικών που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής έμφυλης βίας, και όχι το αποτέλεσμα τους.

Να αναγνωρίσουμε τους τρόπους που οι διαφορετικές συναρθρώσεις της θηλυκότητας και της αρρενωπότητας μας δίνουν πληροφορίες για το πως ξεδιπλώνεται και βιώνεται η βία σε ατομικό, σχεσιακό και δομικό/θεσμικό επίπεδο. Με δύο λόγια η ενδο-συντροφική βία δεν αφορά άνδρες και γυναίκες αφορά εξουσιαστικές δομές, σχέσεις και κουλτούρα εξουσίας.

Αξιοποιώντας την ανάλυση της εξουσίας του Φουκώ η φεμινιστική θεωρία προχώρησε πέρα από την ανάλυση μιας «από πάνω προς τα κάτω άσκησης της πατριαρχικής εξουσίας» και έχει συμπεριλάβει και άλλες μορφές της όπως αυτές που συνυφαίνονται μέσα από ένα πλέγμα εξουσιαστικών Λόγων, τις λογοθετικές μορφές εξουσίας, τα εξουσιαστικά συστήματα επιστημικής γνώσης και επιστημολογιών.

Δίπολα και νοηματοδοτήσεις

Ας σκεφτούμε για λίγο το εξής: τους τρόπους που λειτουργούν τα δίπολα διερευνώντας παράλληλα τα αποτελέσματα αυτής της διπολικότητας π.χ. άνδρας/ γυναίκα, ετεροφυλόφιλος/ομοφυλόφιλος, λευκός/μαύρος, κοκ. Πρόκειται για κατηγοριοποιήσεις οι οποίες είναι εσωτερικά ασταθείς εξαιτίας ακριβώς της εξάρτησης των δεύτερων για τον ορισμό των πρώτων, δίπολα τα οποία έχουν νοηματοδοτηθεί και ως συμμετρικά ή συμπληρωματικά ιδιαίτερα για τους άνδρες/γυναίκες.

Αρκεί ωστόσο να ρίξουμε μια προσεκτική ματιά σε όλα τα επίπεδα οργάνωσης της ζωής μας για να καταλάβουμε ότι πρόκειται για μια προφανή και σκοπούμενη αποσιώπηση των εξουσιαστικών σχέσεων που τα οργανώνουν. Επιστρέφοντας στον Φουκώ, η εξουσία λειτουργεί στο πεδίο των σχέσεων. Τα άτομα στη βάση της κοινωνικής τους τοποθέτησης χρησιμοποιούν τακτικές και στρατηγικές που τους είναι διαθέσιμες για να διαπραγματευτούν τις δυναμικές εξουσίας και να πραγματώσουν την αντίστασή τους στις κυριαρχικές μορφές εξουσίας.

Αυτή η προσέγγιση μας βοηθάει να δούμε την εξουσία των ανδρών όχι ως μια στατική μορφή –εξετάζοντάς την μόνο στο πλαίσιο της ενδοσυντροφικής βίας– αλλά και σε άλλες μορφές σχέσεων γενικότερα. Πρέπει να εξετάσουμε και άλλες συν-συγκροτητικές ταυτοτικές κατηγορίες όπως ο σεξισμός, η ομοφοβία, ο ρατσισμός ή ο ταξισμός ώστε να εμβαθύνουμε στο πώς ενεργοποιούνται και διαπλέκονται στην άσκηση βίας κατά τη διαχείριση των σχεσιακών συγκρούσεων.

Έτσι μπορούμε να εξετάσουμε όχι μόνο τα προσωπικά κίνητρα κάθε θύτη/κακοποιητή, αλλά και τους τρόπους που η κοινωνία δημιουργεί κοινωνικές ανισότητες σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο. Η αναγνώριση της επίδρασης των κοινωνικών δομών στην βιωμένη εμπειρία των ατόμων δεν πρέπει να μας κάνει να αγνοούμε την εμπρόθετη δράση των υποκειμένων.

Διαφορετικά κινδυνεύουμε το ερμηνευτικό μας πλαίσιο να αναπαράγει με τη σειρά του ένα νέο διπολισμό μεταξύ πάντοτε και ήδη ισχυρών δυνητικά επιθετικών ανδρών και πάντοτε και ήδη παθητικών θυμάτων γυναικών.

Η κεντρικότητα του φύλου

Η έννοια του βιολογικού φύλου χρησιμοποιείται ως καθοριστικός παράγοντας για την κατάταξη ατόμων ως θηλυκά και αρσενικά. Η κατηγορία του φύλου (sex category) δημιουργείται μέσω της προβολής των κριτηρίων/χαρακτηριστικών του βιολογικού φύλου αλλά στην καθημερινή ζωή η κατηγοριοποίηση αυτή εδραιώνεται και διαιωνίζεται μέσω κοινωνικά απαιτούμενων προσδιοριστικών /ταυτοποιητικών σημάνσεων τέτοιων που καταδεικνύουν τη συμμετοχή/συμπερίληψη ενός προσώπου στη μία ή την άλλη κατηγορία. Επομένως, ένα υποκείμενο μπορεί να συνδέεται με μια συγκεκριμένη κατηγορία φύλου χωρίς να πληροί τα κριτήρια αυτού του βιολογικού φύλου.

Προσεγγίζοντας τις αρρενωπότητες και τις θηλυκότητες μέσα από την οπτική του κοινωνικού φύλου (gender) αποδομούνται οι ιστορικά διαμορφωμένες ουσιοκρατικές διαφορές μεταξύ αρσενικών και θηλυκών, προσχωρώντας έτσι σε μια πιο ρευστή κατανόηση του φύλου και ανοίγοντας τη σκέψη μας στο ότι αρσενικά και θηλυκά μπορεί να ενσωματώσουν αρρενωπότητες και θηλυκότητες σε διαφορετικό βαθμό.

Καθώς ωστόσο, η ετεροσεξουαλική επιθυμία σημασιοδοτεί τη διαφορά και τη συμπληρωματικότητα ως κυρίαρχα αφηγήματα, η πολιτισμική συγκρότηση των ενσώματων σεξουαλικών σχέσεων, μαζί με άλλα χαρακτηριστικά της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας, προσδιορίζει μια φυσικοποιημένη αρσενική σεξουαλικότητα ως φυσικά κυρίαρχη σε σχέση με τη θηλυκή που χαρακτηρίζεται από συμμόρφωση, αδυναμία άσκησης βίας, φυσική ευαλωτότητα και θέση σεξουαλικού αντικείμενου της αρρενωπότητας.

Κοινωνικό φύλο

Η ηγεμονική αρρενωπότητα εγκαθιδρύει το προνομιακό της στάτους που διαιωνίζεται μέσω της θέσπισης ενός πολιτισμικού ιδεώδους και ενός apparatus του κοινωνικού φύλου που αποτελείται από ένα σύνολο θεσμικών, ψυχολογικών, φαντασιακών και λογοθετικών πρακτικών και λόγων εξουσίας π.χ. θρησκευτικές θεο-λογίες, απεικονίσεις και μηνύματα που επικοινωνούνται μέσω των μίντια, των κρατικών πολιτικών κ.α. που αποδίδει ξανά και ξανά κανόνες σε σώματα, τα οργανώνει

κοινωνικά, νοηματοδοτεί τις ενσώματες βιωμένες εμπειρίες μας, τις προσωπικές μας σχέσεις /οικειότητας και την απόλαυση, αλλά και τα εμψυχώνει σε κατευθύνσεις κόντρα σε αυτούς τους κανόνες.

Την ίδια ώρα, κανένας από εμάς δεν είναι ολοκληρωτικά καθορισμένος από τις πολιτισμικές νόρμες. Το φύλο γίνεται ένα θέμα διαπραγμάτευσης, ένας αγώνας, ένας τρόπος να συνδιαλλαγούμε με τους ιστορικούς περιορισμούς και να διαμορφώσουμε νέες πραγματικότητες.

Δεν το επιλέγουμε ακριβώς και δεν μας επιβάλλεται ακριβώς. Αλλά η κοινωνική πραγματικότητα μπορεί και συνήθως αλλάζει. Επομένως το ιστορικό νόημα του κοινωνικού φύλου μπορεί να αλλάξει καθώς οι κανόνες επανεργοποιούνται, απορρίπτονται ή επαναδημιουργούνται.

Η σημασία της διαθεματικότητας

Η διαθεματικότητα, η θέση ότι διαφορετικές ταυτοτικές/θεσιακές κατηγορίες (φυλή, τάξη, φύλο, σεξουαλικός προσανατολισμός, κλπ.) είναι διασυνδεδεμένες και διαπλέκονται μεταξύ τους, συνιστούν βασικούς μηχανισμούς κατανομής εξουσίας και πόρων, που μας προσδιορίζει τη διαθεσιμότητα, την πρόσβαση, και τη δυνατότητα αξιοποίησης πόρων από τα επιζώντα υποκείμενα και καθορίζουν την ευαλωτότητά τους, το agency, και την αποφυγή της θυματοποίησής τους.

Η διαθεματικότητα μας βοηθάει επίσης να κατανοήσουμε τους τρόπους που τα μέλη των θεσμών απόκρισης στην έμφυλη βία, όπως οι διάφοροι επαγγελματίες, δημόσιοι λειτουργοί και ειδικοί προσδιορίζουν και προσλαμβάνουν την ταυτότητα των εξυπηρετούμενων ατόμων/πολιτών.

Αναφέρομαι στις προκαταλήψεις που είναι ενεργές και επενεργούν στο ίδιο το πεδίο κατά την αλληλεπίδραση επαγγελματιών με θύτες και θύματα σε ατομικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο κοινότητας.

Έμφυλη βία – όψη της επιτέλεσης των έμφυλων ανισοτήτων

Η επιτέλεση του φύλου είναι μια αναπόφευκτη κοινωνική διαδικασία στην οποία όλοι εμπλεκόμαστε σε όλες τις εποχές, το φύλο είναι μια ρουτίνα, μεθοδική και επαναλαμβανόμενη εκπλήρωση εγκιβωτισμένη μέσα στις καθημερινές μας διαδράσεις που μπορεί να περιγραφούν ως «κάνω το φύλο μου/doing gender». Οι πεποιθήσεις μας για το φύλο συνιστούν πολιτισμικό κανόνα που κανονικοποιεί συμπεριφορές και ρυθμίζει τη συμμόρφωση με αυτές.

Στο πλαίσιο αυτό, και με δεδομένο ότι η άσκηση βίας δομείται ως ένδειξη αρρενωπότητας στην κουλτούρα μας, οι άνδρες επιτελούν τη βία ως μέσο για να επιδείξουν/σημάνουν την αρρενωπότητα και να δείξουν στους άλλους ότι είναι αληθινοί άνδρες ειδικότερα σε καταστάσεις όπου αμφισβητείται η αρρενωπότητά τους όπως για παράδειγμα όταν θεωρήσουν ότι οι γυναίκες/ σύντροφοι τους απειλούν την εξουσία τους ή το στάτους τους ή όταν χρησιμοποιούν τη βία ως εξισορρόπηση του γεγονότος ότι υπολείπονται από το έμφυλοποιημένο ιδεώδες π.χ. του οικονομικά ανεξάρτητου/επιτυχημένου, του κουβαλητή κοκ (οι γυναίκες που είναι breadwinners είναι σε μεγαλύτερα ποσοστά θύματα), αυτού που παίρνει όλες τις αποφάσεις και έχει τον έλεγχο.

Αν και γυναίκες ή ΛΟΑΤΚΙ υποκείμενα ασκούν ενδοσυντροφική βία μήπως δεν μπορούμε να μιλάμε για έμφυλη βία; Μια τέτοια διερώτηση εξετάζει το φύλο από ατομική σκοπιά μόνο και αποτυγχάνει να εξετάσει τη σχέση μεταξύ ενδοσυντροφικής βίας και φύλου σε ένα διαδραστικό/σχεσιακό και δομικό/θεσμικό επίπεδο.

Ο ρητός ή άρρητος σεξισμός που υπάρχει σε όλους τους χώρους εργασίας καθιστά κυρίαρχο το ανδρικό στάτους στη δημόσια σφαίρα και το γυναικείο στάτους στην ιδιωτική ή σε φροντιστικούς ρόλους, η απαξίωση του επαγγελματικού στάτους των γυναικών όπως αποδεικνύεται από το μισθολογικό χάσμα, το φαινόμενο της γυάλινης οροφής, το χαμηλό κύρος επαγγελματιών που σε μεγάλα ποσοστά κάνουν οι γυναίκες και μια σειρά διακρίσεων και ανισοτήτων αποτελούν τα συμφραζόμενα μέσα στα οποία λαμβάνει χώρα η ενδοοικογενειακή βία.

Το φύλο διαπλέκεται με το εισόδημα, την εκπαίδευση, τη φυλή και τη σεξουαλικότητα και γενικότερα τις κοινωνικό-πολιτισμικές συνθήκες.

Έτσι θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε το γεγονός ότι πολλές γυναίκες αδυνατούν να εγκαταλείψουν τον κακοποιητή σύντροφο/σύζυγο καθώς φοβούνται για το πώς θα καταφέρουν να στηρίξουν οικονομικά τις εαυτές και τα παιδιά τους.

Οι ψυχολογικές και οικονομικές επιπτώσεις της χρόνιας κακοποίησης, που λειτουργούν παραλυτικά για το θύμα, επιδεινώνονται από την αποθάρρυνση από τις αστυνομικές αρχές, την ατιμωρησία, την ανυπαρξία υποστηρικτικού πλαισίου.

Εδώ αξίζει να τονίσουμε ότι οι γυναικοκτονίες που έχουν διαπραχθεί (18 μέσα στο έτος 2021) αυξάνουν δραματικά το φόβο και τα θύματα βρίσκονται παγιδευμένα σε μια δύσκολη και άδηλη απόφαση για την ίδια τη ζωή τους!

Πώς μπορούμε να στηρίξουμε ένα θύμα όταν δεν διαθέτει πόρους και δεν μπορεί να εγκαταλείψει μια κακοποιητική σχέση, αν δεν σχεδιάσουμε και υλοποιήσουμε προγράμματα υποστήριξης για τις ανάγκες εξόδου από τον κύκλο της βίας;

Σχεσιακότητα και έμφυλη βία

Όπως μας λέει η Μπάτλερ το γεγονός ότι όταν εξασκώ βία σε ένα άλλο ανθρώπινο ον ασκώ επίσης και στον εαυτό μου γιατί η ζωή μου είναι δεμένη με την άλλη ζωή/τη ζωή του άλλου. Οι περισσότεροι άνθρωποι που έχουν διαμορφωθεί σε ένα πλαίσιο φιλελεύθερης ατομικιστικής παράδοσης κατανοούν τους εαυτούς τους ως συνδεδεμένα πλάσματα που είναι ξεχωρισμένα από άλλες ζωές. Η προσέγγιση της σχεσιακότητας μπορεί να προβληματοποιήσει αυτές τις αφετηρίες.

Αναγνωρίζοντας την εξάρτηση ως συνθήκη αυτού που καθένας μας συμβαίνει να είναι, είναι αρκετά δύσκολο και ακόμη δυσκολότερο να αποδεχτούμε την κοινωνική αλληλεξάρτηση. Αν ξανασκεφτούμε τους εαυτούς μας ως θεμελιακά εξαρτημένους μεταξύ μας –και δεν υπάρχει ντροπή, εξευτελισμός ή θηλυπρέπεια σε αυτό– θα μπορούσαμε να μεταχειριζόμαστε ο ένας τον άλλον διαφορετικά εφόσον η καθαυτό

πρόσληψη τους εαυτού μας δεν θα ορίζονταν από το ενδιαφέρον κάθε ατόμου για τον εαυτό τους/της (ένας-εαυτός με-τους-άλλους-του) .

Αν το φύλο γίνεται (doing gender) όπως ειπώθηκε τότε μπορεί και να αναιρεθεί/ακυρωθεί, κάτι που συμβαίνει πιο γρήγορα σε ατομικό επίπεδο, λιγότερο άμεσα στο επίπεδο της κοινωνικής μας αλληλόδρασης και των σχέσεων, και ακόμη πιο αργά στο θεσμικό επίπεδο όπου διαπιστώνονται τρομερές αντιστάσεις στην αλλαγή.

Συγχρόνως αυτό που διαπιστώνουμε τα τελευταία χρόνια είναι η ύπαρξη κοινωνικών νησίδων που αρχίζουν κριτικά να ακυρώνουν την κατεστημένη διαδικασία επιτέλεσης του φύλου και να το επιχειρούν με διαφορετικό τρόπο στο πλαίσιο σχέσεων/σχεσιακότητας, οικογένειας, οργανισμών, κοινότητας, κοκ.

Ταυτόχρονα, είναι ευθύνη μας να αναρωτηθούμε πώς ζούμε, αναπαράγουμε ή αντιστεκόμαστε σε αυτές τις δομές. Έτσι, αν και η αλλαγή μπορεί να συμβεί σε ατομικό επίπεδο, τα μοντέλα αποκαταστατικής δικαιοσύνης μάς λένε ότι τα άτομα αλλάζουν στο πλαίσιο των κοινοτήτων και των σχέσεων, και έτσι χτίζονται νέες δομές σχέσεων και διαλύονται οι παλαιότερες. Με τη σειρά του, αυτό σημαίνει ότι η ηθική πρέπει να γίνει κάτι περισσότερο από ένα ατομικό εγχείρημα αυτο-ανανέωσης, αφού οι ζωές ανανεώνονται με τη συντροφιά άλλων. Αυτές οι σχέσεις είναι που μας συντηρούν και, ως εκ τούτου, αξίζουν τη συλλογική μας προσοχή και δέσμευση.

Η αγάπη στα χρόνια της πατριαρχίας

Μια «καλή» επιζώσα είναι αυτή που αφήνει τον κακοποιητικό σύντροφο/σύζυγο της, και χρειάζεται να γίνει αρκετή δουλειά εκ μέρους και για λογαριασμό των ειδικών και των συμβούλων, σχετικά με το γεγονός ότι οι επιζώσες σε κάποιες περιπτώσεις ζητάνε απλώς να τελειώσει η βία. Αγαπάνε το πρόσωπο που βρίσκεται μαζί τους αλλά δεν θέλουν να έχουν μια βίαιη σχέση. Συνεργούν στην αποφυγή σύγκρουσης και παίρνουν υπερβολική συναισθηματική ευθύνη στο να κρατήσουν τα πράγματα όπως ήταν κάποτε στην αρχή, δηλαδή όταν ένιωθαν ευτυχισμένες και σίγουρες.

Επιπλέον, οι γυναίκες έχουν μια ασύμμετρη δυνατότητα να εγκαταλείψουν τον γάμο και αυτό δίνει στους συζύγους/συντρόφους σημαντικά μεγαλύτερη εξουσία και

διαπραγματευτικό πλεονέκτημα εντός τους γάμου. Ο δεσμός μεταξύ του ζευγαριού θεωρείται ως να παρέχει τη βάση μιας συντροφικότητας στην καθημερινότητα, συναισθηματικής ικανοποίησης και σεξουαλικής εκπλήρωσης.

Είναι αλήθεια ότι ο κανόνας της αγάπης έχει υπάρξει σκληρός και καταπιεστικός και έχει προωθήσει πατριαρχικές αξίες αν και με χωροχρονικές διαφοροποιήσεις. Ωστόσο, η στροφή στο ιδεώδες της ελεύθερης αγάπης ως κυρίαρχο αφήγημα και συλλογική φαντασίωση υποδηλώνει άραγε ότι είμαστε πράγματι ελεύθεροι/ες να αγαπήσουμε ευτυχισμένα, με οικειότητα και ισότητα;

Σχέσεις χωρίς κυριαρχία και υποταγή

Η ριζοσπαστική φεμινιστική κριτική έχει θεμελιωδώς αμφισβητήσει τη σύνδεση της αγάπης με την ελευθερία. Οι γυναίκες, μας λέει η Wendy Langford, αγαπάμε μεταξύ άλλων για να αποδράσουμε από τους περιορισμούς του φύλου μας και να κατακτήσουμε την πολυπόθητη αυτονομία μας και σταδιακά βιώνουμε την αποσιωπημένη ματαίωση πως και η αγάπη αναπαράγει εξάρτηση, μια καταστροφική αυταπάρνηση και αυτοθυσία. Δηλαδή τη θυσία του εαυτού μας ως αυτεξούσια υποκείμενα.

Η επικέντρωση στην αγάπη και η προσπάθεια να «κάνουμε τη σχέση να δουλέψει», μας αφήνει λίγη ενέργεια για την πιο σημαντική υπόθεση όλων: το πώς μπορούμε να αρχίσουμε να πραγματώνουμε ένα κόσμο όπου οι ανθρώπινες σχέσεις δεν θα βασίζονται στην *κυριαρχία* και την *υποταγή* που υπονομεύουν την αληθινή οικειότητα (και βέβαια δεν αποτελούν ουσιοκρατικές ποιότητες ανδρών και γυναικών).

Πολύ περισσότερο έχουμε εγκαταλείψει ένα τέτοιο σχέδιο με την κυριαρχία του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, κυριαρχίας μιας ακροδεξιάς ρητορικής όπου μια σημαντική στροφή έχει επιβληθεί προς την ατομικότητα και την ιδιωτικοποιημένη κοινωνική ζωή που υπονομεύει κάθε συλλογικό κοινωνικό αγώνα. Η αμφισβήτηση της αγάπης δεν είναι εύκολη σε μια κουλτούρα και ιδεολογία της προσωπικής πραγμάτωσης και των οικείων σχέσεων.

Εφόσον οι δυναμικές εξουσίας τροφοδοτούνται από την ίδια την αγάπη και από τις προσπάθειες μας να ζήσουμε ευτυχισμένα το ερώτημα δεν είναι εάν κάθε ερωτική σχέση είναι σχέση εξουσίας αλλά με ποιο τρόπο και σε ποιο βαθμό.

Επειδή το προσωπικό είναι πάντοτε πολιτικό ας θυμόμαστε ότι ευτυχία, ασφάλεια, προσωπική καταξίωση, αυτοπραγμάτωση και μια ζωή με νόημα, το να τα περιμένει κανείς από μια σχέση μοιάζει πολύ αισιόδοξο!

Είναι επομένως σημαντικό να οργανώσουμε κοινωνικές δράσεις ώστε να μάθουμε για συναίνεση στις σχέσεις και το σεβασμό του άλλου ως εαυτού, πως να αναγνωρίζουμε και να μην υποτιμάμε τα σημάδια της βίας και των παραβιαστικών συμπεριφορών.

Η προσέγγιση του Κέντρου Διοτίμα

Η προσπάθεια να αξιοποιήσουμε τη διαθεματική προσέγγιση είναι μια ανοικτή διαδικασία μεταξύ της θεωρίας-από-θέση και της αναστοχαστικής και αλληλέγγυας γνώσης που αποκτάμε από το πεδίο και την καθημερινή επαφή μας με τις ίδιες τις επιζώσες-ώντες πολιτικοποιώντας την παρέμβασή μας.

Αναπτύσσουμε δράσεις διαμεσολάβησης και συνηγορίας σε μια προσπάθεια να μετριάσουμε τη ματαίωση επαγγελματιών και την οδύνη επιζωσών έναντι των αποτυχιών του συστήματος να προστατεύσει επαρκώς και να αντιμετωπίσει την ενδο-οικογενειακή βία και άλλες μορφές βίας όπως βέβαια την πιο ακραία εξ αυτών τη γυναικοκτονία.

Ας μην ξεχνάμε ότι οι έμφυλες σχέσεις εξουσίας οργανώνουν και το εσωτερικό των θεσμών που καλούνται να παρέχουν προστασία και ασφάλεια γεγονός που διαπιστώνεται στην αδυναμία της πολιτείας και των θεσμών της, χωρίς να εξαιρείται η δικαιοσύνη και οι λειτουργοί της, να ανταποκριθούν στις ανάγκες προστασίας των γυναικών και όλων των θηλυκοτήτων που βρίσκονται σε διαρκή κίνδυνο ή βιώνουν το τραύμα της έμφυλης βίας – χωρίς να μηδενίζουμε τις προσπάθειες που γίνονται κατά καιρούς.

Δεν επιδιώκουμε να βασιζόμαστε σε ένα τιμωρητικό ποινικό σύστημα δικαιοσύνης και για αυτό αν και παρέχουμε νομική βοήθεια για τις πολλές εκείνες που δεν διαθέτουν τους πόρους για να εξασφαλίσουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη, δίνουμε παράλληλα έμφαση στην κοινότητα και τις αλληλέγγυες ομάδες, ώστε να χτίζουμε λύσεις και εκτός του συστήματος που συχνά (επανα)τραυματίζει και επαναθυματοποιεί τις επιζώσες/ωντες ασκώντας θεσμική βία.

Ενδυνάμωση, συμπεριληπτική υποστήριξη, φροντίδα

Η φεμινιστική μεθοδολογική προσέγγιση με βάση την οποία έχουν σχεδιαστεί και παρέχονται οι υποστηρικτικές υπηρεσίες και το σύνολο των παρεμβάσεων μας στο πεδίο έχουν ως κεντρικό πυρήνα την ενδυνάμωση, τη συμπεριληπτική υποστήριξη και φροντίδα, μαθαίνοντας διαρκώς να αφουγκραζόμαστε θραυσματικές μαρτυρίες, μετωνυμίες, λέξεις και σιωπές.

Περιλαμβάνει την ανάλυση των συστημάτων και των λόγων εξουσίας, την έμφαση στην προσωπική εμπειρία στο δημόσιο συγκείμενο, τη μετατόπιση από την παθολογικοποίηση του φαινομένου και την αυτο-ενοχοποίηση (self blaming) που επιφέρει, την διαπολιτισμική επικοινωνία.

Στο επίκεντρο είναι η επιζώσα/ώντας που καθοδηγεί τον τύπο και τον χρόνο των υποστηρικτικών υπηρεσιών που θέλει να λάβει με σεβασμό στους χρόνους και τη διαδικασία που επιλέγει με όσο το δυνατόν πληρέστερη ενημέρωση για τα δικαιώματά της, τις τυχόν συνέπειες των επιλογών της και την υποστήριξη της σε δύσκολες αποφάσεις κοκ

Συλλογική ενδυνάμωση

Οι κακοποιημένες γυναίκες έχουν αδιαμφισβήτητο δικαίωμα στην ασφάλεια, έχει σημασία να αναδεικνύονται οι δυνάμεις και οι δεξιότητες τους παρά οι αδυναμίες και τα προβλήματα τους. Η συλλογική ενδυνάμωση, η αλληλεγγύη φύλου, η ενεργοποίηση της εμπρόθετης δράσης και η ανάδυση μετασχηματιστικών εμπειριών, η διαχείριση του τραύματος με όρους κοινωνικού συγκείμενου, η απενοχοποίηση, η ενσυναίσθηση και η οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης συνιστούν το πλαίσιο δουλειάς μας.

Η ψυχοκοινωνική υποστήριξη περιλαμβάνει την αναστοχαστικότητα, την ισοτιμία κατά την αλληλεπίδραση και την προσοχή στη μετάβαση σε μια θέση διαθεσιμότητας για αλλαγή.

Η αντι-ιεραρχική δομή και το μοντέλο διαρκών συναινέσεων με τα επιζώντα άτομα οικοδομείται πάνω στην παροχή πόρων γνωσιακών και ενταξιακών, πληροφορίας, προσεκτικής ακρόασης, αναστοχασμού, ευαισθητοποίησης και μη διατύπωσης κρίσεων.

Αν και η ενδοοικογενειακή βία συμβαίνει σε όλο το φάσμα των γυναικών ανεξάρτητα από κοινωνική τάξη, μορφωτικό επίπεδο κλπ είναι γεγονός ότι η επισφάλεια διαπλέκεται με τη βία δημιουργώντας αδιέξοδα και για το λόγο αυτό κατευθύνουμε τους πόρους που διαθέτουμε πιο επιλεκτικά σε ομάδες ευάλωτων γυναικών όπως προσφύγισσες/αιτούσες άσυλο και μετανάστριες, φτωχές Ελληνίδες.

Οι ομάδες ενδυνάμωσης δημιουργούν τους όρους μιας σταδιακής συλλογικής αποταύτισης με τη θέση του θύματος και προσχώρησης σε μια νέα θέση (συλλογικού) υποκειμένου, που διανύει μια φάση μετάβασης και ενδέχεται να πάρει ακόμη και τη θέση της διαμεσολαβήτριας για άλλες γυναίκες θύματα.

Η εμπλοκή της κοινότητας

Το τραύμα της βίας είναι συχνά πολύ οδυνηρό και αφήνει ένα ισχυρό αποτύπωμα στη ζωή των επιζωσών πέρα από τις περιόδους όπου το μετατραυματικό στρες δημιουργεί σειρά προβλημάτων ψυχικής και σωματικής υγείας και συναισθημάτων οργής, θλίψης, άρνησης, συναισθηματικής αποσταθεροποίησης και αποσύνδεσης, στρες και έλλειψης εμπιστοσύνης ακριβώς γιατί δέχονται βία από αγαπημένα πρόσωπα και αυτό δημιουργεί σχάση που εξηγεί εν μέρει την σιωπή ως ένα συστατικό του τραύματος. Τα πάσχοντα υποκείμενα σε σοβαρές διαταραχές παραπέμπονται σε αντίστοιχους φορείς.

Η εμπλοκή της κοινότητας και η λογοδοσία είναι μορφές αντίστασης λιγότερο απειλητικές από την κρατική παρέμβαση ωστόσο και οι κοινότητες συχνά είτε δεν

διαθέτουν τα εφόδια είτε δεν έχουν κανένα κίνητρο να ενεργοποιηθούν λόγω άγνοιας των δυναμικών της ενδοοικογενειακής βίας και την παράβλεψη των συνεπειών της.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο στρατηγικός μας στόχος είναι η παράλληλη οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε ένα μεγάλο αριθμό επαγγελματιών και λειτουργών για τα θέματα αυτά, και παράλληλα δράσεων ενημέρωσης για τις ίδιες τις γυναίκες και καμπάνιες ευαισθητοποίησης του γενικού κοινού, καθώς τέλος και δράσεις ανδρικής συμπερίληψης.

Ενδυνάμωσης των φεμινιστικών ιδεών

Οι προσπάθειες διαμεσολάβησης και συνηγορίας στις οποίες κατευθύνουμε πολλές από τις δράσεις και δυνάμεις μας οδηγούνται από τη σημασία της ενδυνάμωσης των φεμινιστικών ιδεών και επεξεργασιών και την ενίσχυση της συλλογικής δράσης για την ορατότητα της έμφυλης βίας και την ευρύτερη δυνατή κοινωνική κινητοποίηση .

Στοχεύουμε στην ανάγκη αποδόμησης της παρούσας τοξικής αρρενωπότητας και στην ανάπτυξη ενός διαφορετικού αφηγήματος, που να περιλαμβάνει και το πώς ορίζουν οι άνδρες τον εαυτό τους. Στην κριτική κάθε μορφής σεξιστικού, ρατσιστικού και ομοφοβικού δημόσιου λόγου που συχνά εκφέρεται από τα πιο επίσημα χείλη (πολιτικά, δημοσιογραφικά, εκκλησιαστικά κ.ά.), με άλλα λόγια στο συστημικό πρόσωπο, τα μοτίβα ισχύος και έντονης έμφυλης ιεραρχίας αυτής της βίας.

Πατριαρχικές πρακτικές συγγένειας

Δεν απευθύνουμε τις δράσεις μας σε άνδρες – θύτες καθώς συνιστά απαρέγκλιτη αρχή να νιώθουν και να είναι ασφαλείς και προστατευμένες οι γυναίκες στις υπηρεσίες μας, και έχουμε παράλληλα και αρκετές επιφυλάξεις απέναντι στην ποινική διαμεσολάβηση με τον τρόπο που επιχειρείται να υλοποιηθεί στην Ελλάδα.

Αυτό μας φέρνει στον ρόλο ειδικών και κυρίως των Ψ ως προς την κοινή θεραπεία όπως σύμβουλοι γάμου/συμβουλευτική ζευγαριών, που συχνά έχουν συμβάλλει στη διαιώνιση μιας οικογένειας/σχέσης με τίμημα την ψυχική εξουθένωση, την κακοποιητική και παραβιαστική μορφή σύνδεσης και σχεσιακότητας.

Προκειμένου να αποφευχθούν τα προβλήματα της διάλυσης ενός γάμου/οικογένειας προκρίνεται σε ορισμένες περιπτώσεις η βίαιη και κακοποιητική οικογένεια έναντι της διά-λυσης μιας οικογένειας.

Είναι αναγκαίο σήμερα να διερωτηθούμε για τις πατριαρχικές πρακτικές συγγένειας και κοινωνικοποίησης. Να αναστοχαστούμε πάνω στο ρόλο μας ως ειδικών ψυχικής υγείας, των τεχνικών ελέγχου και της εξουσίας που ασκούμε με τη χρήση μιας ηγεμονικής επιστημολογίας που αν δεν αγνοεί έχει μόνο περιθωριακά και αποσπασματικά επιδιώξει να ενσωματώσει ενεργά το φύλο στην ψυχοθεραπευτική/συμβουλευτική διαδικασία. Την ανάγκη να τοπο-θετηθεί το πάσχον υποκείμενο μέσα στα κοινωνικά, πολιτικά, φαντασιακά, βιοπολιτικά, επιθυμητικά κ.α. συμφραζόμενα.

Μια μορφή οικογένειας χωρίς την έμφυλη ιεραρχία

Η αναγνώριση της σημασίας της οικογένειας στην επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης μας υποχρεώνει σε αρκετή δουλειά ακόμη προκειμένου να επινοήσουμε κοινωνικές πρακτικές δημιουργίας οικογένειας και απόκτησης παιδιών πέρα από τη μακραίωνα μορφή αυτή της (πυρηνικής ετεροκανονικής θεσμικής μορφής οικογένειας) διανοίγοντας τη σκέψη μας σε παραδείγματα συμβιωτικά, έκκεντρα και από τα κάτω που εμπλουτίζουν τις εμπειρίες μας γιατί είναι η αγάπη που κάνει την οικογένεια όπως μας λέει η Αθανασίου.

Η οικογένεια δεν είναι ιδιωτική υπόθεση αλλά μπορούμε να την σκεφτούμε διαφυλάσσοντας την αξία της ιδιωτικότητας και πέρα από την ένταση της διαχωριστικής γραμμής ανάμεσα στη σφαίρα του δημόσιου και του ιδιωτικού.

Το ερώτημα είναι πόση δημόσια δόμηση των ιδιωτικών επιλογών είναι επιτρεπτή ώστε να διασφαλιστεί η έμφυλη δικαιοσύνη και πώς ισορροπούμε τις διεκδικήσεις για κατάργηση της έμφυλης αδικίας με άλλα ηθικής τάξης θέματα (όπως η ελευθερία της θρησκείας, της κοινωνικής οργάνωσης κ.α.)

Χρειαζόμαστε περισσότερη προσοχή σε δημιουργικές και γόνιμες πολιτικές που σχετίζονται με την οικογένεια που θα μπορούν να μειώσουν την επικράτηση για αιώνες της ιεραρχίας μεταξύ των φύλων.

Αξιοποιώντας τη διεθνή εμπειρία, εναλλακτικές πρακτικές και μορφές συμβίωσης, συμπεριλαμβάνοντας πολιτικές που αναμορφώνουν ριζικά την αγορά εργασίας, την νομοθεσία, παρέχουν ένα δίκτυο ασφάλειας κυρίως για φτωχές οικογένειες και τα παιδιά τους.

“I will be post-feminist in the post-patriarchy.”

«Θα είμαι μετα-φεμινίστρια στη μεταπατριαρχία»